

جلسه پنجاه و سوم
روز شنبه ۲۴ اسفند ماه ۱۳۴۲

مذاکرات مجلس شورای ملی

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز شنبه ۲۴ اسفند ماه ۱۳۴۲

فهرست مطالب:

- ۱- واصله از مجلس سنا راجع با اجازه پرداخت فوق العاده کارمندان اداره کنترلر ستاد بزرگ ارتشاران فرمانده .
- ۲- شور اول گزارش کمیسیون راجع بقرارداد بازپرداخت ۵۰ میلیون مارک وام دریافتی از بانک کردیت انشانتل .
- ۵- تعیین موقع جلسه بعد - ختم جلسه .

- ۱- تصویب صورت مجلس صبح پنجشنبه ۲۴ اسفند ماه ۱۳۴۲ .
- ۲- تقدیم بودجه سال ۱۳۴۳ کل کشور بوسیله آقای نخست وزیر .
- ۳- اخذ رای نهائی و تصویب لایحه قانونی

مجلس یکساعت و نیم پیش از ظهر بریاست آقای مهندس عبدالله ریاضی تشکیل گردید

۱- تصویب صورت جلسه

رئیس - اسامی غائبین جلسه قبل قرائت میشود (بشرح زیر قرائت شد):

رئیس - اصلاح میشود. آقای بدر صالحیان .
بدر صالحیان - شکایتی از اهالی (بانده) داده بودم نوشته بودند (خانه).

رئیس - اصلاح میشود. دیگر نظری نیست؟
(اظهاری نشد) صور جلسه صبح پنجشنبه تصویب میشود.
آقای حبیبی .

غائبین با اجازه آقایان: دکتر امین - اهری - بهادری - رجائی - رضوی - شکیبا - دکتر قراگزلو - پرویزی - حسینی - ناکینیان - سرتیپ پور - سیفی - دکتر صاحب قلم - دکتر ضیائی - دکتر موثقی - یعقوب تهرانی - بانو نفیسی - بانو دکتر دولتشاهی - آقای سعید وزیری - مهندس عطائی - دکتر مصباح زاده - ملک زاده آملی .
غائبین بی اجازه آقایان: روحانی - میارکی - مهروزاد .

حبیبی - يك شکایتی است از طرف سید نفر خانواده ساکنین کوی کالاد نارمک مبنی بر بی عدالتی و اجحافی که از طرف بانک ساخته انی نسبت بانها شده است .
... که عیناً تقدیم مقام ریاست مجلس میکنم .

۲- تقدیم بودجه سال ۱۳۴۳ کل کشور بوسیله آقای نخست وزیر

غائبین مرخص آقایان: دکتر سام - تیمارسزلشکر هیابونی

رئیس - وارد دستور میشود جناب آقای نخست وزیر فرمایشی دارید بفرمائید .

رئیس - صور جلسه صبح پنجشنبه بین خانمها و آقایان توزیع شده است راجع باین صورت جلسه نظری نیست؟ آقای شیخ الاسلامی .

نخست وزیر - با اجازه جناب آقای رئیس مجلس شورای ملی و نمایندگان محترم پیش از يك هفته نیست که از عمر این دولت میگذرد و با توجه و حمایت نمایندگان محترم مجلس شورای ملی کارهایی را که در این فاصله

شیخ الاسلامی - دو سه مورد اشتباه چاپی در بیانات بنده بود که میدهم به تند نویسی اصلاح شود .

عین مذاکرات مشروح پنجاه و سومین جلسه از دوره بیست و یکم قانونگذاری - اداره تند نویسی و تحریر صورت مجلس

انجام شد از لحاظ تصویب برنامه دولت و رأی اعتماد قابل توجهی که در تاریخ مشروطیت ایران بی سابقه است بهترین نمونه و مبین توجهات خاص آقایان نمایندگان در پیشرفت امور مملکتی است (صحیح است) همچنین سه لایحه مهم دولت که در سر نوشت آینده مملکت بسیار مؤثر است در یک جلسه تاریخی روز پنجشنبه تصویب رسید و دولت وظیفه خود میداند نهایت تشکر و امتنان خود را تقدیم ساحت مقدس مجلس شورای ملی نماید (احسن)

مسئله دیگری که امروز مطرح است موضوع بودجه مملکتی است. هر چند که ما بیش از چند روز فرصت نداشتیم و از روز چهارشنبه که رأی اعتماد سنا داده شد فقط روز پنجشنبه و جمعه فرصت بود که دولت بتواند بودجه مملکتی را تنظیم کند ولی دیروز کوشش کردیم که با این اصل اساسی و تطبیق آن با قانون اساسی، روی احترامی که بمشروطیت و موازین قانون اساسی داریم (احسن) قبل از پایان سال، بودجه سال ۱۳۴۳ را بمجلس محترم شورای ملی تقدیم کنیم. راجع ببودجه در برنامه دولت توضیحات کافی داده شده است، بنده اطمینان دارم قدم مؤثری که نمایندگان محترم در تأیید برنامه دولت از لحاظ اصلاح وضع بودجه برداشته اند و خواهند برداشت یکی از اقدامات بسیار مؤثری است که اقتصاد عمومی ایران را بکلی تغییر خواهد داد. وضع بودجه و ترتیبی که عرض شد بسیار ناقص است و بودجه بندی مملکت بیچوجه من الوجوه منطبق با اوضاع و مقتضیات زمان و یک کشور در حال توسعه اقتصادی و اجتماعی نمیباشد. (صحیح است) بودجه مملکتی یعنی آئینه تمام نمای برنامه های توسعه اقتصادی و اجتماعی. هدف بالا بردن سطح زندگی مردم است. از چه طریق؟ از طریق صرف هزینه های لازم برای نیل باین مقصود، این هزینه ها به چه وسیله انجام میشود؟ بوسیله تشکیلات مملکتی، در دستگاههای دولتی و خصوصی در چهارچوب یک بودجه سالم و جامع مملکتی، این خلاصه است که واقعا باید در مسئله بودجه توجه بشود که هدف این نیست که در یک صندوق و در یک خزانه ای پولی جمع آوری شود و این پول بدون مراعات اصول صحیح اقتصادی بمصرف برسد (صحیح است) در اثر این رویه ناقص قسمت مهمی از درآمد های مملکتی که در آمد

مملکت باید مطابق وضع اقتصادی مملکت تنظیم بشود (صحیح است) اگر در مملکت وضع تورمی و رونق شدید باشد که بخواهند بودجه ای تنظیم بکنند که جلوی این تورم را بگیرد حتی باید درآمدها از هزینه ها زیادتر باشد. اگر معکوس، وضع رکود مثل وضع فعلی ایران، رکود اقتصادی معمول و متداول باشد باید حتماً بودجه را با یک کسر بودجه تنظیم کرد ولی حتماً باید این کسر بودجه معقول و منطقی و روی اصول اقتصادی باشد. پس این کلمات و الفاظ را که تا بحال معمول بوده است با همت نمایندگان محترم مجلس شورای ملی و دولتی که متوجه این مسائل هست باید بدور ریخت. باید بمردم فهماند که مسائل مملکتی چیست و باید چگونه عمل بشود. پس از کسر بودجه طبق اصول اقتصادی، طبق موازین اقتصادی بیچوجه نباید هراسید. این هیچ اهمیتی ندارد و کسر بودجه را میشود در طول سال اجرای بودجه با تدابیر اقتصادی برای رونق اقتصادی و جلوگیری از هزینه های زائد و ایجاد درآمدهای جدید تأمین کرد و با سیاست اعتباری مملکت را تطبیق داد بطوریکه آن هدف رشد اقتصادی تأمین بشود نه اینکه پولی بخرانه دولت بیاید یا برای پرداخت حقوق کارمندان دولت صرف بشود. آن، وضع مملکت را بصورت ثابت نگاه میدارد. توسعه اقتصادی را متوقف میکند و ناچار مملکت عقب میرود نه جلو، و این سیاست، سیاست یک دولت متحرک و دولتی که واقعا دارای برنامه صحیح اقتصادی است نیست (صحیح است) و مجلس که حامی این دولت و حمایت کننده این دولت است برنامه های دولت را در آینده روی این اصول و روی این منطق حمایت و هدایت خواهند کرد (صحیح است) برای رفع این مشکلات همانطوریکه در برنامه مورد تصویب قرار گرفت از اول سال آینده، بنده از اول سال آینده که عرض میکنم حتی از روز شروع دولت اینجانب، این کارها شروع شد چون دارای مطالعات قبلی بود. دفتر بودجه تشکیل خواهد شد و این دفتر بودجه از کارشناسان دقیق و عمیق مسائل مالی و پولی اقتصادی مملکتی بوجود خواهد آمد و از کارشناسان برجسته وزارت دارائی و دستگاههای دیگر مملکت و از افرادی که در مملکت بتوانند این راه را پیروی کنند استفاده خواهد شد، این دفتر بودجه از اول فروردین

هر سال تا پایان آذرماه هر سال، بودجه مملکتی را مطابق با نیازمندیها و منطبق با گزارش اقتصادی و برای اجرای هدفها و برنامه توسعه اقتصادی و اجتماعی و برنامه های عمرانی مملکت تنظیم میکند، یک معیار و مأخذی در تنظیم بودجه ملحوظ خواهد شد که هر رقم از هزینه های مملکتی بتواند در اجرای هدفهای رشد اقتصادی مطرح بشود. پرداخت حقوق کارمندان دولت برای بالا رفتن سطح زندگی اقتصادی و اجتماعی ملت است و الا اختصاراً نباید در آمد مملکت و با صندوق خزانه کشور را اینطور توجه کرد که پولی اینجا متمرکز بشود و این پول توزیع و تقسیم بشود قوت لایموت عده ای از کارمندان دولت که متأسفانه با این رویه و روال هم زندگی راحت و سالمی ندارند (صحیح است) این دفتر بودجه کار خودش را تا پایان آذرماه یعنی اول دی ماه هر سال تکمیل خواهد کرد و بتصویب دولت خواهد رسانید و ما امیدواریم اگر دولت بقائی داشته باشد در اول دیماه هر سال بودجه را برای تصویب و تنقیح تقدیم مجلس شورای ملی بکنیم و در اول هر سال، سال نو، بودجه تصویب شده بوسیله خدمت مردم قرار بگیرد. منتهی در فاصله این چند روز بیچوجه نمیشد انتظار داشت که دولت بتواند چنین لایحه بودجه ای را تقدیم مجلس شورای ملی بکند و اگر چنین ادعائی ما میکردیم می بایست از طرف و کلاهی محترم مجلس شورای ملی رد بشود و ایراد گرفته بشود. بودجه ای که امروز تقدیم میشود برای اینکه فرصتی برای مطالعه بعدی باشد طوری تنظیم شده است که ما اساس هزینه های عمومی مملکت را زوی ارقام سال گذشته گرفتیم. تعهدات قانونی و ارقامی را که هزینه آنها الزام آور بود با ارقام سال گذشته افزودیم. بودجه ارتش که یک برنامه مشخص و معینی دارد و نمیشود از اول هر سال نسبت باین برنامه هیچگونه تخطی کرد. نیازمندیهای ارتش در یک چهارچوب برنامه ای است که با برنامه های اقتصادی و اجتماعی مملکت یک جامورد مطالعه قرار نمیگیرد. با دقت خاص و با توجه بعین صرفه جوئی مورد ملاحظه قرار گرفته. در این بودجه واحهای خارجی مملکت که متأسفانه حیثیت و اعتبار مملکت ما را در خارج بکلی متزلزل کرده، ما در بودجه سال ۱۳۴۳ منظور کردیم. چون موضوع پرداخت این واحها گذشته است و اگر این واحها پرداخت نشود مثل

یک شرکت تجارتي، دولت ایران را در خارج بصورت یک دولت غیر توانا در پرداخت تعهدات خودش تلقی خواهند کرد و این امر موجب خواهد شد که باساس حیثیت اقتصادی مملکت صدمه بزند (صحیح است) این وامها که در گذشته گرفته شده است قسمتی بمصرف صحیح رسیده ولی قسمتی مورد تأیید ما هم نیست ولی کاری است گذشته و رسیدگی باینکارها با مقامات صلاحیتدار مملکتی است و امیدواریم که بجزئیات این کارها رسیدگی بشود ولی تعهدات دولت در مقابل خارجیها، تعهدات مملکتی است و ارتباطی باوضع داخلی ما ندارد. باین جهت ما چاره‌ای نداریم که حیثیت مملکت را حفظ کنیم و مصالح داخلی مملکت را در بین خود حل کنیم (صحیح است) این نکات همه توجه شد. یک مسأله دیگری که بسیار مهم است و بنده تصور میکنم که مورد تأیید کلیه نمایندگان محترم است، چندین سال است که کارمندان مجزوم دولت را که در شرکتها و مؤسسات مختلف هستند و دستشان بجائی نمیرسد و یک حقوق بسیار جزئی داشتند، از هرگونه ترفیع و اضافاتی محروم کردند صحیح است و اغلب درآمدهای مملکت صرف هزینه‌هایی میشد و شاید جا داشت زندگی کارمندان دولت هم به همین تناسب در نظر گرفته بشود (صحیح است) این دولت افتخار دارد که ترفیع کارمندان دولت را که استحقاق دارند در سال جاری منظور نماید (احسنت) این مسائل کلی است که در این بودجه ملاحظه شد باوجود اینکه ما توانستیم سیصد و خرده ای میلیون تومان پرداخت وامهای دولت را که متأسفانه موعد پرداخت آنها منقضی شده است و همچنین پیش بینی سایر هزینه‌های ضروری و تعهد شده دولت را منظور بکنیم و تمام نکاتی را که بعرض مجلس محترم شورای ملی رسید مورد مذاکره و مطالعه دقیق قرار گرفت. کسر بودجه را از سیصد و اندی میلیون تومان به سیصد و خرده ای میلیون تومان تخفیف بدهیم و این کسر بودجه باوجود اینکه تصور میکنم و اطمینان دارم که در سه ماه اول سال که تقاضای فرصت از مجلس شورای ملی برای مطالعه و تنظیم یک بودجه جامع کل کشور خواهد شد ما خواهیم توانست روی بررسی دقیق بودجه با توجه بدرآمد های کلی مملکت و جلوگیری از

تغییر است نگیریم خود را محدود کردیم باینکه نتوانیم وظایفمان را در این سهمه انجام بدهیم و در حقیقت دولت خدمتگزار تا آخر خرداد سال ۱۳۴۳ حداکثر بتواند بودجه کامل و جامعی به مجلس شورای ملی تقدیم کرده باشد که هر لحاظ قابل دفاع باشد (احسنت) جریان کسر بودجه بطور کلی، با وجود اینکه امیدوار هستیم سال آینده بتوانیم بودجه را با حداقل کسر بودجه اصلاح بکنیم، ولی احتمالاً اگر کسری در ارقام بودجه مشاهده بشود میتوانیم از راه کامل صرفه جوئی در هزینه‌های دولتی تأمین کنیم. قسمتی از آن را از خیلی ریخت و پاشی که در دستگاههای دولتی هست (صحیح است) و فقط باید باین نظریه بی‌غرضی و مدیریت صحیح و جلوگیری از تبذیر، این صرفه جوئیها را تأمین بکنیم (صحیح است) هر وقت تبذیر شد نمیشود جوابگویی سایرین گردید. وقتی یک نفر از چند محل حقوق بگیرد شما نمیتوانید جواب دیگری را بدهید که این امتیازات را ندارد. ولی وقتی تبذیر نبود بدون تردید همه به آن حقوق حقه خودشان که مملکت ما در حال حاضر بیش از این قدرت مالی ندارد و ما اگر بخواهیم بدولت خدمت بکنیم و بمردم خدمت بکنیم و صرفاً جنبه مالی را در نظر بگیریم این خدمت نیست این نظریات شخصی است این ماده پرستی است بنظر بنده عقیده هست بر اینکه باید حداکثر تأمین حقوق کارمندان دولت را بعمل آورد ولی اگر کسانی باشند که صرفاً برای حقوق کار کنند و بخواهند خود را در چهارچوب مقررات مملکتی محدود کنند و ذر انتظار حقوقهای گزاف باشند این مملکت نمیتواند مشکلات اقتصادی را حل کند (صحیح است) ما باید یک رویه منطقی و یک رویه صرفه جوئی کامل و یک رویه دفاع از حقوق مردم و یک رویه منطقی ملی و وطنپرستانه‌ای را ایجاد کنیم (احسنت) دولت تنها نمیتواند خدمت به مملکت بکند دولت از مردم تشکیل شده است و برای مردم خدمت میکند و باید مردم را مجهز کرد که این مسائل را درک کنند اعم از اینکه کارمند دولت باشد یا خارج از کادر دولت باشد، دستگاههای مملکت باید با حداقل هزینه، حداکثر بهره برداری را بکنند اگر این نبود منظور از تنظیم بودجه و تشکیل وزارتخانه ها و توسعه کارهای

اقتصادی و اجتماعی، بدون تردید با بحران و با یک وضع ناگواری روبرو خواهد شد. باید در منابع درآمد مملکتی تجدید نظر کامل گردد. مالیات های غیر مستقیم بر دوش افراد ملت فشار می آورد (صحیح است) و مالیاتهای مستقیم بطور صحیح وصول نمیشود (صحیح است) دستگاه وصول مملکتی منطبق با زمان نیست (صحیح است) تماس مؤدیان مالیاتی با دستگاه دولت بصورت ناگواری است (صحیح است) این مسائل باید حل شود. بنده اطمینان دارم تمام اصناف این مملکت با رغبت مالیات خودشان را خواهند پرداخت (صحیح است) و باید این فکر را در مردم تلقین کرد و حتی اعتماد داشته باشند که دستگاه دولت بآن ها اجحاف نمی کند (کاملاً صحیح است) و پولی که بخزانة مملکت می آید در راه رفاه حال ملت مصرف میشود، این مسئله در مدت کوتاهی قابل اجرا نیست ولی دولت از روز اول پایه گذاری این فکر را در مردم ترغیب و تشویق خواهد کرد. ما باید ملت را بوظایف ملی خودشان آشنا کنیم و دولت را بوظایف اساسی خود. وقتی این دو عامل اساسی مهم هم آهنگ و هم ردیف هم قدم بردارند بدون تردید مشکلات اساسی ما بتدریج مرتفع میشود. هر کس ادعا کند که وضع دستگاه وصول و هزینه پرداخت مالیات و وصول مالیات را در مدت کوتاهی میشود اصلاح کرد اشتباه کرده است این فکر اول باید سنجیده شود و اتخاذ شود و بعد بمرحله عمل در بیاید پایه گذاری صحیح این کار و ادامه این وضع در آینده نزدیک انشاء الله تبارک و تعالی برای مردم داشته باشد (انشاء الله) بعد از اینکه باین مسائلی که جنبه تشکیلاتی و اداری دارد و به بی نظری و بی غرضی دستگاههای دولت و تجهیز مردم در همکاری با دولت اشاره شد مسئله دیگر مسئله اساس اقتصاد مملکت است و باید تدابیری اتخاذ کرد که چرخ اقتصاد مملکت بطور هم آهنگ بگردد. امروز سهرده های مردم نزدیکاً بصورت قابل توجهی افزایش پیدا کرده است یعنی پول هست ولی گردش پول را کم است (صحیح است) باید با تدابیر اقتصادی و با تدابیر اداری این سرمایه های ملی را بکار برد (صحیح است) بکار انداختن سرمایه های مردم بدون اتخاذ روشهای صحیح اقتصادی و بدون ایجاد اعتماد و اطمینان در مردم، در امر سرمایه گذاری مقدور نیست (صحیح است) باینجهت دولتی که دارای این رأی اعتماد از مجلس است و وضع سیاسی مملکت که با این ثبات است و توجه خاص شاهنشاه

در اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی و زه‌ری معظّم له در کلیه امور مملکت با این قدرت و باین ایمان خستگی ناپذیری شبانه‌روز توأم است، بنده خیلی به آئینه امیدوارم (صحیح است) اتخاذ تدابیر اقتصادی بطوریکه عرض شد در چهار چوب برنامه‌ای که بتصویب مجلس شورای ملی رسید و اعلام روش برنامه اقتصادی پس از تعطیلات عید موجب خواهد شد که انشاءالله چرخ اقتصادی مملکت بتدریج بهتر و سرعتر از امروز بگردد (انشاءالله) و در دوران بحران اقتصادی ماسپری شود. ولی بعلم نقض تشکیلات اداری اقتصادی همچنانکه رکود اقتصادی هنوز باقی است این مسائل تاوقتی که در دولت فهمیده نشود چطور میشود انتظار داشت که بطور صحیح بمرحله اجرا گذاشته شود و بنده بخانهها و آقایان اطمینان میدهم که در این دولت قدرت اقتصادی بی نظیری متمرکز شده و امیدوار هستم که بتدریج مشکلات مردم مرتفع بشود و برای بحرکت انداختن سرمایه‌های مردم ایجاد محیط اطمینان بخش و اتخاذ تدابیر اقتصادی همه جانبه و رفع مشکلات اداری بتدریج و همچنین تشکیل سازمانهایی که محرک این سرمایه‌هاست ضروری است مثلاً لایحه تشکیل بورس اوراق بهادار که در برنامه دولت بعرض رسید آماده است و بنده میتوانستم امروز تقدیم کنم ولی چون حالا بودجه دولت مطرح است، بمحض اینکه بودجه تصویب شد تقدیم مجلس شورای ملی خواهد شد و همچنین لوایح دیگر اقتصادی که دولت قبلاً تهیه کرده است و تقدیم خواهم کرد از اینجهت با آمادگی برای حرفهائی که میزنیم با اثبات عریضمان در عرض این هفته مورد توجه نمایندگان محترم قرار خواهد گرفت بوسیله چرخ فعالیت‌های اقتصادی و گردش سرمایه‌های خصوصی و پس اندازهای مردم و در صورت لزوم نسبت به اوراق قرضه بلند مدت که مورد تأیید و تضمین بانک مرکزی و دولت باشد بتواند یکی از مشکلات کارهای مملکتی را حل بکند امروز در اثر این رکود نرخ بهره باامضای معتبر به کمتر از شش درصد رسیده است و وقتی دولت و بانک مرکز چنین تضمینی را بکند مردم با نهایت علاقه سرمایه‌ها را به کارهای تولیدی سوق خواهند داد و تدابیری اتخاذ شده است که در صورت لزوم بعرض مجلس شورای ملی بعداً خواهد رسید اینها نکاتی است که باید با دقت انجام شود کارهای اقتصادی را بی مطالعه و بی رویه نباید گفت ایجاد وحشت

از یکطرف و ایجاد شغف و وجد بی رویه از طرف دیگر نباید بوجود آورد و در همه افکار و اعمال باید یک تعادلی را ایجاد کرد و مقتضیات را در نظر گرفت و باید کوشش کرد که با مقدرات و امکانات مملکت کار کرد و امیدواری این هست که در سه ماهه اول سال ۱۳۴۳ با اجازه مجلس شورای ملی لایحه اصلاحیه و متمم بودجه را تقدیم بکنیم و این بودجه صرفاً برای شروع کار این دولت و برای شروع کار این دولت و برای رعایت قانون اساسی و برای رعایت اخترام مشروطیت و برای پرداخت تعهدات و هزینه های ضروری دولت تقدیم شد و بهیچوجه بودجه کامل و جامعی نیست بسیار نواقص دارد و چون مسائل خاصی به آن افزوده نشده است مسلماً با سهولت بیشتری بتصویب خواهد رسید که فقط دولت را در اجرای برنامه خودش یاری کند و فرصت بدهد مطابق نیات عالی اعلیحضرت همایونی اساس کار بودجه مملکتی یک دوام و قوام سالم و صحیحی روی اصول علمی جدید بگیرد.

بنده بیش از این عرضی ندارم و بودجه سال ۱۳۴۳ را تقدیم محترم رئیس مجلس شورای ملی میکنم (احسن)

رئیس - بد که بیون بودجه ارجاع میشود.

۴- اخذ رای نهائی و تصویب لایحه قانونی واصله از مجلس سنا راجع باجازه پرداخت فوق العاده کارمندان اداره کنترولرستاد بزرگ ارتشتاران فرمانده

رئیس - لایحه‌ای است که از مجلس سنا رسیده راجع باجازه پرداخت فوق العاده کارمندان اداره کنترولرستاد بزرگ ارتشتاران که باید با ورقه رای گرفته شود و قرائت میگردد:

(شرح زیر قرائت گردید)
ریاست محترم مجلس شورای ملی گزارش کمیسیون شماره ۴ مربوط به لایحه شماره ۱۰۴۱۱/۲۵۰۲۱-۴۲/۹/۳۰ دولت راجع باجازه پرداخت فوق العاده کارمندان اداره کنترولرستاد بزرگ ارتشتاران که ضمن شماره ۳۶۲۲-۳۶۲۲/۱۱/۲۷ از مجلس شورای ملی به مجلس سنا ارسال شده بود در جلسه روز چهارشنبه ۱۴ اسفندماه ۱۳۴۲ مطرح و مورد شور و اتفاق و بتصویب مجلس سنا رسید.
اینک لایحه قانونی مزبور جهت استحضار و اخذ

رای نهائی بضمیمه ایفاد می شود. رئیس مجلس سنا-مهندس شریف امامی.
صادق احمدی (منشی) در مجلس سنا کلمه کنترولر بفرانسه نیز در متن قانون افزوده شده است و در سطر اول نصیر بعد از نحوه اجراء کلمه «این قانون» اضافه شده است.
رئیس - اول به این تغییریکه در مجلس سنا داده شده رای میگیریم. خانمها و آقایانیکه با این اصلاح موافقت خواهش میکنم قیام بفرمایند (اکثر برخاستند) تصویب شد حالا بخود لایحه با ورقه رای میگیریم.
(اسامی نمایندگان ترتیب آتی بوسیله منشی اعلام و در محل نطق اخذ رای بعمل آمد.)

- د کتر کلالی - مهندس جلالی نوری - مجد - خواجه نوری - د کتر شفیق امین - د کتر مصباحزاده - موقر - مهندس والا - بوشهری - د کتر مهندس بهبودی - د کتر امامی خوئی - د کتر مبین - د کتر ضیائی - رضوی - خانم ابتهاج سمعی - خانم د کتر دولشاهی - خانم د کتر یارسای - خانم جهانبانی - خانم تربیت - فراچورلو - امیر احمدی - صائبی - باغمیشه - حقیقتی - صائبی - سیفی - د کتر پورهاشمی - د کتر اسفندیاری - خانم نفسی - د کتر نقائی زردی - یابنده - د کتر فراچورلو - بختیار بختیارها - ظفر - د کتر اعتمادی - آقایان - فیضی - مهندس عطائی - مجید موسوی - د کتر سعید - د کتر رهنوردی - مهندس معینی - کنگرلو - د کتر وحیدنیا - نیری - ربکی - د کتر کیان - مهندس ارفع - پروین - شاخوئی - البرزی - محدثزاده - لفظوی - محسنی پانکذات - غلام نیکان - هیراد - د کتر صاحب قلم - ویلیام ابراهیمی - ذبیحی سلطان احمدی - زرگزاده - آقامیر ارسنجانی - ساکینیان طهماسبی - امام مردوخ - مافی - مهندس برومند - مهندس ضائی - روحانی - د کتر حاتم - توسلی - د کتر فر بود - پزشکی - د کتر موثقی - د کتر عدل طباطبائی - د کتر رضوانی - د کتر معتمد وزیری - د کتر رشتی - شیخ الاسلامی - میرهادی - اقبالی - سر تیپ پور - امینی - خراجی حسینی - جازقی - پرویزی - ملکزاده آملی - میرافضل - بالاخانلو - بدر صالحیان - جهانشاهی - حبیبی - قلعه جوقی - علی مرادی - حکمت یزدی - اولیاء - متولی باشی مهندس کیا - رهبر - کلانتر هرمزی - طالبزاده - رودری - مهندس انصاری - د کتر زعفرانلو - د کتر مدنی -

مهندس بهبودی - د کتر مهدیزاده - مهندس عدلی - مهندس مجتهدی - مهندس آصفی - مهندس آراسته - مهندس صدقانی - مهندس مالک - مهندس معینی - د کتر ریگانکی - حکیمیان - فخر طباطبائی - د بهیم - نکوزاد - همایونی - د کتر سعید حکمت - رامبد - کورس - کشفی - د کتر غنی - فولادوند - نصیری - آموزگار - پور ادبی - نور بخش - بهادری - قاسم مرادی - جهانگیری - تبریزی - فهیمی - تهرانی - اهری - زهتاب فرد - د کتر حکیم شوشتری - صدیقی کیوان - د کتر رمضان - مهندس رباجی - کسرائی - مهندس کامانگر - سعیدوزیری - احتشامی - مهندس جلالی - د کتر عدل - مهندس اسدی سمیع - مهندس زرآور - مهندس زنجانی - د کتر نجیمی - ثانی - مهندس اخوان - زند - مهندس پروشانی - ادیب سمعی - د کتر سامی - راد - یغمائی - د کتر اسدی - سلیمانی کاشانی - نارویی - مهرزاد - عبدالحسین طباطبائی - رجائی - ابلخان - کمالوند - صفی پور - د کتر صالحی - موسوی کبیری - شکبیا - جاوید - مهندس ریاضی - د کتر الموثی - د کتر مهدب - صادق احمدی - حسین معتمدی - مرتضوی - د کتر خطیبی - موسوی ماکوئی - د کتر جعفری - روستا - اوزار - مصطفوی نائینی

(آراء ماخوذه شماره شد و نتیجه بدین قرار بود)
آراء موافق ۱۵۳ برک - ورقه سفید علامت امتناع ۲ برک

رئیس - لایحه با ۱۵۳ رای موافق تصویب شد.
اسامی موافقین - آقایان : د کتر جواد مهدب مهدی - یعقوب تهرانی - عبدالمجید موسوی - د کتر علی پورهاشمی - مهندس عبدالعظیم صدقانی - د کتر محمدحسین اعتمادی - د کتر مرتضی فلی کیان - محمد باقر بوشهری - قاسم مرادی - د کتر نقی صاحب قلم - صادق احمدی - عزت الله اوزار - محمد علی آموزگار - د کتر عباس حاتم - مهندس حیدرعلی ارفع - علی اکبر صفی پور - د کتر رضا نجیمی - فتح الله مافی - تقی زند - اکبر امیر احمدی - عین الله پور ادبی - ابوالقاسم یابنده - میراسدالله موسوی ماکوئی - حبیب اله امام مردوخ - د کتر محمدحسین اسدی - صفر لفظوی - ولی فراچورلو - هاجر تربیت - شوکت ملک جهانبانی - مهندس غلامرضا آصفی - د کتر محمدعلی رشتی - هلاکو رامبد - د کتر همایون فر بود - د کتر فرخ رویارسی - د کتر امین غنی - محمد رضا ثامنی - کریم طهماسبی - سیدحسن مصطفوی نائینی - اصغررانی - باغمیشه - د کتر حنیفه زمضانی - صالح شاخوئی -

مهندس عبدالله ریاضی - جوادموسوی کبیری - محمدعلی نوربخش - باقر پزیرند - میر اشرف متولی باقی - مهندس بحیی مجتهدی - ابراهیم کسرائی - محمد علی مرتضوی - دکتر ملک منصور - اسفندیاری - سید محمود توسلی - حسین غلام نیاکان - رحیم زهتاب فرد - دکتر حسین خطیبی - دکتر عبدالعلی امامی خوئی - زین العابدین آقا میر استنجایی - مهدی شیخ الاسلامی - مهندس مهدی مالک - صدری کیوان - محمد حسین نارویی - ابوالفضل حاذقی - منوچهر یزشکی - سید علی صائب - زهت نفیسی - نیره ابتهاج سمیعی - مهندس پرویز بهبودی - کهزاد البرزلی - دکتر محمد حسن رهنوردی - دکتر فریدون معتمد وزیری - امیر علی سیفی - مهندس عبدالله والا - دکتر علی اکبر حکیم شوشتری - محمد علی کلانتر هر مزی - دکتر حسین سامیراد - مهندس بهمن عطایی - ملک شاه ظفر - مهندس هوشنگ کمانگر - عبدالوهاب امینی خراچی - مکی فیصلی - دکتر محمد بقائی یزدی - حسین علی هیرادی - غلامحسین فخر طباطبائی - مسعود جهانگیری - دکتر محمد علی فراگزلو - هاشم جاوید - امیر نصرت الله بالاخانلو - سید محمد باقر تیری - احمد یغمائی کیهان - ویلهلم ویلیام ابراهیمی - سر تیپ مسیب حکمیان - امیر حسین فولادوند - عیسی مبارکی - مهندس فضل الله جلالی نوری - دکتر محسن صالحی - نادر ادیب سمیعی - مهندس بهمن آراسته - امان الله ربکی - دکتر خسرو مهدی زاده - جهانگیر سر تیپ پور - مهندس حسن صائبی - مهندس فیروز عدلی - مهندس اسماعیل جلالی - محمد علی محدث زاده - دکتر علی مدنی - مهندس امیر قاسم معینی - دکتر عزت الله یزدان پناه - منوچهر سعید وزیری - حسام الدین رضوی - رضا مجد - کاظم کورس - مهندس غلامرضا نجانی - حیدر صائبی - علی کمالوند - مهندس علی برومند - مهندس علی رضا ریاحی - دکتر اسفندیاری گانگی - مهندس عباس اسدی سمیع - ناصر کنگرلو - حسین معتمدی - حسن تبریزی - ابوالفضل اقبالی - محمد حسین حکمت یزدی - امام علی حبیبی - جمشید کشفی - دکتر منوچهر کلالی - دکتر محمد رضوانی - مهندس افراسیاب کیا - ابوالفضل سلیمانی کاشانی - دکتر عزت الله بدر صالحیان - ابوالحسن احتشامی - فضل الله پروین - فیلیکس آقابان - سید محمد میر هادی - دکتر مصطفی المونی - دکتر سعید حکمت - الهمد حق شناس - مرتضی طالب زاده رودسری -

میرزا ختائی قلعه جوئی - حسین شفیع پور کرمانی - حسن میر افضل - دکتر مجتبی جعفری - مهندس حسین زر آور - علی مرادی - ابوالفتح جهان شاهی - رحمت الله فهیمی - محسن خواجه نوری - عباس روستا - دکتر عبدالرضا عدل طباطبائی - سر لشکر محمود نکوزاد - حسن ضابطی طریقی - ابوالقاسم پاکذات .

۴ - شور اول گزارش کمیسیون راجع بقرار داد بازپرداخت ۵۰ میلیون وام دریافتی از بانک کردیت انشتالت

رئیس - گزارش کمیسیون بودجه و دارائی و خارجه و دادگستری راجع به بازپرداخت وام پنجاه میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت مطرح است و قرائت میشود (شرح زیر قرائت گردید)

گزارش از کمیسیون بودجه بمجلس شورای ملی
کمیسیون بودجه در جلسه دوم بهمین ماه ۱۳۴۲ با حضور آقای مهندس اصغیا مدیر عامل سازمان برنامه لایحه شماره ۳۴۴۷۴ - ۱۳۴۲/۹/۲۶ دولت راجع به قرارداد مربوط به بازپرداخت وام پنجاه میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت که بشماره ۳۲ چاپ شده مورد رسیدگی قرار داده و بشرح زیر مورد تصویب قرار داد . اینک گزارش آنرا تقدیم مجلس شورای ملی مینماید .

ماده واحده - بدولت اجازه داده میشود قرارداد مربوط به بازپرداخت وام ۵۰ میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت فوراً با آوف باو (Kredit anstalt fur wieder auf bau) دولت جمهوری فدرال آلمان و همچنین قرارداد داوری مربوط به آن را که نسخه های فارسی و آلمانی و انگلیسی هر دو قرارداد مزبور ضمیمه است امضاء و بموقع اجرا بگذارد . مخبر کمیسیون بودجه - مهندس عبدالله والا

گزارش از کمیسیون دارائی به مجلس شورای ملی
کمیسیون دارائی در جلسه ۱۴ بهمین ماه ۱۳۴۲ با حضور آقای مهندس اصغیا مدیر عامل سازمان برنامه لایحه شماره ۳۴۴۷۴ - ۱۳۴۲/۹/۲۶ دولت راجع به قرار داد مربوط به بازپرداخت وام پنجاه میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت را مورد رسیدگی قرار داده و گزارش کمیسیون بودجه در اینمورد را عیناً تأیید نمود . اینک گزارش آنرا تقدیم مجلس شورای ملی مینماید .
مخبر کمیسیون دارائی - دکتر یزدان پناه

گزارش از کمیسیون دادگستری بمجلس شورای ملی
کمیسیون دادگستری در جلسه ۱۰ اسفندماه ۱۳۴۲ با حضور آقای دکتر بشیر فرهمند معاون وزارت دادگستری و آقای مهندس بختیار نماینده سازمان برنامه لایحه شماره ۳۴۴۷۴ - ۱۳۴۲/۹/۲۶ دولت راجع به قرارداد مربوط به بازپرداخت وام پنجاه میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت را مورد رسیدگی قرار داد و گزارش کمیسیون بودجه را با اصلاحی در ترجمه تأیید نمود . اینک گزارش آنرا تقدیم مجلس شورای ملی مینماید .

مخبر کمیسیون دادگستری - دکتر مبین
گزارش از کمیسیون امور خارجه بمجلس شورای ملی
کمیسیون امور خارجه در جلسه ۲۷ بهمین ماه ۱۳۴۲ با حضور آقای مهندس اصغیا مدیر عامل سازمان برنامه و آقای دکتر انصاری معاون وزارت امور خارجه لایحه شماره ۳۴۴۷۴ - ۱۳۴۲/۹/۲۶ دولت راجع به قرارداد مربوط به بازپرداخت وام پنجاه میلیون مارک از بانک کردیت انشتالت را مورد رسیدگی قرار داده و گزارش کمیسیون بودجه را در اینمورد عیناً تأیید نمود . اینک گزارش آنرا تقدیم مجلس شورای ملی مینماید .

مخبر کمیسیون امور خارجه - فتح الله مافی
رئیس - کلیات لایحه مطرح است . آقای پاینده بفرمائید .

پاینده - بنده با طرح این لایحه دولت باین صورتی که هست بدلیل ضمیمه اش مخالفم . این مخالفت بنده بحساب این نیست که قرضه ای شده است یا یک قرضه ای باید بشود قرضه ای شده است مدت را تمدید میکنند قرض هم مثل همه چیزهای دنیای ما دو طرفی است دو جهت مختلف دارد قرض میتواند نکبت باشد و قتیکه بگیرند و نفعه کنند صد میلیون تومان بدهند بعنوان مطالعه به دو نفر یهودی و ۶۰ هزار دلار بدهند یک آقائی برای پرواز روی خوزستان دیدن دره دز . البته این را نمیگویند قرض نکبت ولیکن میتواند همین نکبت نعمت باشد وقتی بمصرف کار مفید برسد وقتی دولت قرض کرده است یا بخواهد قرض کند برای سد بندی و ایجاد شبکه آبیاری و برای مسائلی که بهره میدهد و از بهره میشود قرض را پرداخت بنظر بنده اسم این قرض را باید گذاشت قرض نعمت و بنابر این دولت حاضر و هر دولتی هر چه بتواند از این قرضها بگیرد

و بمصرف آبادانی مملکت برساند بنظر بنده عیب ندارد و باید تأیید کرد اما مخالفت بنده برای این است که ضمیمه این ماده یک گسرتاری دارد و یک مشکلاتی دارد که مخالف حیثیت و مخالف آن چیزی است که هر دولت مستقلاً باید رعایت کند اولاً این قرارداد با یک بانک آلمانی است نه با دولت آلمان . نازه اگر با دولت آلمان بود باینست این ملاحظات رعایت میشد یعنی همه ملاحظات آن که در تمام قراردادهای میان دو دولت مستقل رعایت میشود . در قرارداد هائی که میان دولت های مستقل بسته میشود معمولاً دوزبان در میان است زبان این دولت و زبان آن دولت . معمولاً از نظر دو دولت معین قرار داد بهر دوزبان تهیه میشود و چون مسئله اختلاف احتمالی پیش بینی میشود یک زبان بین المللی سومی را هم بعنوان متن پذیرفته اند . سومی را رسم است میگذارند برای مورد اختلاف . امامتأسفانه در این قرارداد که عربی کردم میان دولتی نیست با دولت دیگر ، میان دولتی است با یک بانکی وابسته به یک دولت دیگر . اینجا اولاً زبان فارسی نیست یعنی در متن قرارداد ملاحظه بفرمائید در صفحه ۱۳ در بنده ماده ۹ نوشته است این قرارداد با آلمانی است و انگلیسی ، البته حالا از نظر حرمت دولت یک ترجمه فارسی هم آورده اند ، ولی چرا در قرارداد امضاء شده نسخه فارسی نبود است نمیدانم ، در بند دیگری نوشته است در مورد اختلاف ، متن آلمانی معتبر است چرا ؟ بنده بنظرم رسید این قرارداد باین صورتی که تدوین شده قابل قبول مجلس شورای ملی ایران نیست . مخالف حیثیت زبان فارسی است و مجلس نباید این را بپذیرد و دولت مکلف است این قرار داد را پس ببرد و اصلاح کند و متن فارسی در قرارداد قید شود و برای مرجع بودن در مورد اختلاف هم زبان دیگری مثل فرانسه یا انگلیسی یا یک زبان بین المللی دیگری متبع باشد اینجا نوشته شده است که این قرار داد به زبان های انگلیسی و آلمانی است من نمیدانم زبان انگلیسی چه کاره است اینجا در صورتیکه در قرارداد نوشته است در مورد اختلاف باید بزبان آلمانی مراجعه شود ؟ یک اشکال دیگری اینجا هست که استدعا میکنم آقای دکتر یگانه توجه بفرمایند در اینجا قید شده که تمام این قرارداد تابع مقررات آلمان است ، البته بلافاصله

آقای دکتر بگانه خواهند گفت این با توجه به قانون مدنی ماست که قراردادها را تابع محل تنظیم کرده بنده تصور میکنم این مطلب که در قانون مدنی ما قید شده است و رسیدگی اسناد را تابع محل تنظیم گرفته اند بنده تصور میکنم این مطلب بحکم ماده قبل و ماده بعدش ناظر بر روابط و مناسبات افراد است یعنی فردی که در تهران يك قراردادى با يك فرد خارجى منعقد میکند تابع اینجاست و در حقیقت این ماده قدم اولی بود که برداشته شد بر ضد آن چیزیکه اسمش را گذاشته بودند کاپیتولاسیون ، حالا بفرض اینکه از این مطلب صرف نظر کنیم که چنین چیزی نیست . ممکن است اشکال پیش بیاید ، ولی مطلب مربوط بزبان بنظر بنده قابل صرف نظر کردن نیست همانطوریکه عرض کردم بفرض اینکه این قرارداد با دولت آلمان بود ، دولتی که بزرگترین فیلسوفش گوته شاهکار خودش را با الهام از حافظ نوشته است و با يك نابغه دیگرش نیچه - شاهکارش با بنام چنین گفت نوشت ، بالهام از پیغمبر باستانی ما و از پیغموای باستانی ملت ایران نوشته است این حق بوده است که زبان فارسی اینجا اصلاً ندیده گرفته شود بنده نه فقط معتقدم که این قرارداد پس گرفته شده و برود به کمیسیون و در آنجا يك راه حلی برای این مشکل پیدا شود ، بنده اگر وزیر خارجه اینجا بود از ایشان خواهش میکنم که آقائی را که رفته اند این قرار داد را امضاء کرده توبیخ کنند . این چه کاری بود که کرده ؟ لاف لاف بکرتیبی و يك رویه بازی بوجود بیآورند که دیگر این روش نامطلوب این رویه ناپسند که یادگار دوران استعمار میلل اروپائی در مشرق است تکرار نشود (احسنت).

رئیس - آقای مهندس والا .

مهندس والا (مخبر کمیسیون بودجه) - جناب آقای پاینده منطقی بسیار قوی دارند و شاید گاهی هم مشکل باشد بتوان مسائل را که مطرح کرده اند کمتر اتیو آنرا بکار برد اولاً باید توجه بفرمایند این قرض مربوط بدولت اسبق بوده است ، این وام را زمان آقای دکتر امینی گرفته اند و قراردادی را منعقد کرده اند . البته وظیفه دولت و مجلس نسبت بحفظ امضای دولتها و مسئولیتی که با کشور های خارجی اعم از مؤسسات خصوصی و با مؤسسات دولتی دارد و امضائی رد و بدل میکنند باید

حتی الامکان این امضاها محفوظ باشد . اما توجهی که جناب آقای پاینده باید بفرمایند این است که در دولت جناب آقای علم که این لایحه تقدیم شده مذاکراتی بوده در بازپرداخت این وام . چون این بازپرداخت را آنها برای مدت بسیار محدودی عنوان کرده بودند بعد در مورد مذاکراتی که بعمل آمد و میسویونی که رفت آلمان ، مسائلی که مطرح کردند یکیش این بود که این وام را طویل المده حساب کنند و در مورد بازپرداختش رعایت طول مدت را بکنند که برای ما هم اشکالی نباشد اما مسأله ای که عنوان فرمودند چرا زبان آلمانی را ملاک قضاوت گرفته اند ، بنده تصور میکنم تنها زبان آلمانی نیست و يك زبان بین المللی دیگری که انگلیسی است آن هم هست آن ملاک عمل است و باضافه اگر خدای نکرده موجبات اختلافی پیدا نشود مربوط میشود به مسأله داوری ، اگر موردی در آینده پیدا شود که مورد اختلاف قرار بگیرد و مطمح نظر بوده ، بنده تصور نمیکنم که این مشکل باشد باضافه اینکه سابقه هم داشته ایم در مجلس هم در گذشته ، دولتها قراردادهائی که بستند بخصوص در امور مالی نسبت با این مطلب عیناً عمل شده ، این رویه ای که جناب عالی میفرمایید بدون تردید در کمیسیون بودجه مورد ایراد قرار گرفت امامسئولین دولتی يك عنوانی کردند ، يك استدلالی کردند که ناچار سکوت شد و آن این بود که ما يك کشوری هستیم و رفته ایم از يك دولت خارجی با يك مؤسسه خارجی قرض میخواهیم بگیریم این احتیاج را احساس کردیم که این قرض برای گرداندن اموری که مستلزم دریافت آن قرض بوده واجب بود .

بنابر این ما ناگزیر هستیم بعضی از شرایط را که اصولاً اشکالی در کار ایجاد نمی کند قبول کنیم . بنده چیزی که میتوانم خدمت جناب آقای پاینده عرض کنم این است که حتی نسخه فارسی آن مطرح مذاکره واقع شد و در اثر اصرار کمیسیون بودجه بود که این نسخه فارسی مورد توجه قرار گرفت که ضمیمه قرارداد بشود . مدتها هم این مسأله در کمیسیون بودجه بود و چون نظایر این موضوع را با نشان دادند و در گذشته هم همینطور عمل شده بود و باضافه نفس این پنجاه میلیون مارک موضوع نظر دولت نبود . موضوع این بود که اعاده حیثیت اعتباری

کشور ایران و دولت ایران در نظر بانکهای خارجی و دولتهای خارجی بشود . برای اینکه ما را متأسفانه يك کشور و رشکسته قلمداد کرده بودند که بهیچ عنوانی بما وام نمیدهند والا همانطور که جناب آقای خواجه نوری فرمودند رفرانسی که در اثر سوء تبلیغات در خارج برای ملت ایران بوجود آمده بود برای ما دریافت وامی با تسهیلاتیکه بوجود آمده بود بسیار موقعیت مناسبی بود که حیثیت اعتباری و اقتصادی مادر خارج حفظ شده باشد . در این مورد هم حتی نمایندگانی که در کمیسیون بودجه تشریف داشتند این مطلب را عنوان کردند که دوستان ما صد یا پنجاه میلیون مارک که جمعش شاید حدود چهار صد میلیون تومان باشد برای کشوری که در سال گذشته چهار صد میلیون دلار یعنی در حدود رقم قطعیش را شاید بتوانم عرض کنم (حافظی - ۳۲۰۰ میلیون تومان) بله ۳۲۰۰ میلیون تومان فقط در آمد نفتش بود بنا بر این این مطلب گرفتن چنین قرضی ایجاب نمیکرد اولاً در دریافت این وام همانطوریکه عرض کردم در نظر بود یکی برای این بود که حیثیت اعتباری ما حفظ شده باشد و مطلب دیگر این بود که مربوط سازمان سد سفید رود و تأسیسات دیگر بود که در لایحه دیگر گزارش آن تقدیم شده و این جلب نظر کارشناسان آلمانی و حتی مؤسساتی که در نصب و تنظیم و تهیه پروژه های مر بوطه فوق العاده همکاریشان برای ما ضروری بود و لازم بود که جلب این نظر را هم کرده باشیم بنده مسأله دیگری را خیال نمیکنم که جناب آقای پاینده ایرادی گرفته باشند يك مطلبی را خواستم عرض کرده باشم تجارت يك مسأله جدا گانه ای است و روی روابط دیگری است احساسات و علاقه مندی با دیبایات و نفوذ معنوی زبان ایران و ادبیات ما يك مسأله دیگری است بابت شعر حافظ یا با توجه بمسائل ادبی ممکن نیست بتوانیم در مسائل اقتصادی یوانی بدست بیاوریم مسائل بانکی و مسائل اقتصادی مطالبی است که تروی اعداد و ارقام و پیش بینی و اطلاعات بوجود می آید

رئیس - آقای دکتر بگانه

پاینده - طبق ماده ۱۲۱ آئین نامه باید بدون مذاکره بکمیسیون بزود بنظر بنده اولاً باید در باره آنچه آقای مهندس والا گفتند توضیح بدهم که مسئله ادبی نیست مسئله آبروی ملت ایران است .

دکتر بگانه - با اجازه مقام ریاست جناب آقای پاینده بفرمایند که مقدم هستند .
رئیس - آقای پاینده بفرمائید .
پاینده - بنده بنظم میرسد اولاً در باره آنچه آقای مهندس والا فرمودند توضیح عرض کنم که بعد از خواندن ماده چون کلمه ادب يك کلمه عامی است . ادب یعنی سنتی که يك ملت باید رعایت کند . پول گرفتن هم يك سنتی دارد در دنیای فعلی قرض کردن و قرض دادن افتخار نیست و قرض گیر و قرض بده هر دو مساویند بخصوص اگر دولت باشد . عرض کردم رعایت این نکات لازم است بخصوص مؤسسات خصوصی . حالا ماده آئین نامه را میخوانم ماده ۱۲۱ در دنبال عنوان « ترتیب شور عموم و مقاولات و قراردادهای با دول خارجه میگوید : ماده ۱۲۱ - (فیلکس آقايان - اینجا طرف دولت نیست) دیگر بدتر ، در مسائل دولتی باید احترام ما محفوظ بماند در مقابل بانک هم بماند يك قراردادی است آمده (ریگی - قرارداد نیست) پس چرا کمیسیون خارجه رفته است آقای آقايان اجازه بفرمائید بنده توضیح بدهم . ماده ۱۲۱ میگوید : در ضمن شور اول نسبت بکلیات میتوان بحث نمود ولی در صورتیکه بعضی از شرایط و مواد قرارداد اعتراضاتی در مجلس بشود توجه مقام ریاست را جلب میکنم باین عبارت باید بعنوان رجوع بکمیسیون در مجلس عنوان شود و بدون مذاکره ، بکمیسیون ارجاع گردد این بدون مذاکره ، بنده قید تمام موارد ارجاع يك قراردادیکه اینجا مطرح شده است میکنم بنده پیشنهاد میدهم و بعد هم توضیح میدهم (یکی از نمایندگان - قرارداد نیست) بسیار خوب اگر قرارداد نیست چرا به کمیسیون خارجه رفته ؟ بنا بر این قرار داد است . اما در باره اصل مطلب دوست عزیزم عرض کنم آنچه را که فرمودند بنده نمیتوانم عرض کنم با کمال تأسف مثل اینکه کمیسیون اصل قرارداد را در آن خوانده و این ماده را میخوانم میگوید کلیه ... (خواجه نوری - کدام ماده؟) صفحه ۱۳ را باز کنید ذیل نشان تلگرافی را به بینید میگوید این قرارداد و کلیه حقوق و تعهدات ناشی از آن تابع قوانین دولت آلمان خواهد بود و محل انعقاد آن شهر (فرانکفورت ماین) میباشد . در صورت بروز هر گونه تردید و ابهامی نسبت به تفسیر این قرارداد متن آلمانی معتبر خواهد بود توجه بفرمائید پس يك زبان انگلیسی است زبان فارسی هم ملاک نیست

ایشا در بند ۵ آقای خواجه نوری ملاحظه بفرمائید میگوید این قرارداد در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۶۳ بمرحله اجراء خواهد آمد. این قرارداد در ۴ نسخه است که دو نسخه آن زبان انگلیسی و دو نسخه آن هم زبان آلمانی خواهد بود. اصلاً متن فارسی ندارد و آقای مهندس والا و مائیم و پنجاه میلیون مارك چیزی نزدیک به ۱۲ میلیون دلار یعنی آن مبلغی است که ما برای مطالعه مسائل خورستان بیک شرکتی که نمیدانم چیست داده ایم. این مبلغ معتبر و نموده ای نیست که ملت ایران در مقابلش این چیزی را که بنده میتوانم بگویم هانت است تحمل کنیم (صحیح است) این قرارداد نوع قراردادی است یا حاکم های شیخ نشین خلیج فارس در هفتاد سال پیش که با امپراطوری ها بسته می شد. ما فارسی زبانیم و نباید اجازه بدهیم متن فارسی از نظر حرمت ملیت ما در قرارداد نباشد بندهم بچه دلیل زبان آلمانی مرجع رفع اختلاف باشد و یک زبان بین المللی دیگر نباشد. این است که بحکم ماده ۱۲۱ معتمد دیگر مطلب در این جا قابل بحث نیست و حتی بهین دلیل پیش بینی کرده اند.

بعضی مسائلی که ممکن است حاد باشد در جلسه مطرح نشود برود کمیسیون بنا بر این اگر آنچه بنده از ماده ۱۲۱ می فهمم و دیگران هم موافق این باشند و این جور بهمند بنده تصور میکنم دیگر مذاکره در این باب مورد ندارد و راجع بقرارداد بودنش هم معنی خیلی روشن است ملاحظه بفرمائید در جواب آقای ریگی عرض میکنم که در ماده واحده هم نظر شما بر خلاف نظر دولت و بر خلاف قانون است و در ماده واحده نوشته است. بدولت اجازه داده میشود قرارداد من نمیدانم که غیر از این چه جور قرارداد میتواند باشد.

رئیس - نظر بنده اگر مجلس بخواهد این لایحه را بکمیسیون بفرستد میتواند از ماده دیگری استفاده کند اما این ماده ۱۲۱ باین موضوعی که آقای پاینده فرمودند ناظر نیست، بلکه منظور اینست که اگر باین قرارداد اعتراضی بشود آن اعتراض بدون این که درباره اش اینجا صحبتی بشود به کمیسیون میرود (صحیح است) و چون این لایحه یک لایحه دوشوری است و بعد از آنکه در اینجا شور اولش تمام شد یقیناً به کمیسیون برای شور دوم خواهد رفت و نظرات آقای پاینده در آنجا مطرح خواهد شد ممکن است هر نظری که داشته باشند مرحمت بفرمایند و ضمیمه لایحه میشود و می رود بکمیسیون و در آنجا تشریف میبرند و بحث میکنند و هر وقت موضوع حلاجی شد و نظر صحیح و کاملی داده شد آنوقت لایحه برای شور دوم به مجلس خواهد آمد.

رئیس - آقای دکتر یگانه (وزیر مشاور) - قسمتی از عرایضی را که میخواستم باستحضار مجلس محترم برسانم جناب آقای مهندس والا باستحضار رسانیدند فقط برای بنده توضیح یک مطلب ضروری است و باقی میماند وقتی این لایحه در کمیسیون بودجه مطرح شد همه دوستان عزیز ما در کمیسیون بودجه نسبت بدو مطلب که اگر اجازه بفرمائید صورت جلسه آن در اینجا قرائت شود که ملاحظه خواهند فرمود نسبت بدو مطلب جداً یک ماده ونیم در کمیسیون قرارداد را آنکه داشتیم و بدولت طبق آئیننامه تکلیف کردیم که با بانک کردیت انشتالت وارد مذاکره بشود آن دو مطلبی که ما میخواهیم اگر قبول کردند قرارداد را تصویب میکنیم و اگر خیر قبول نکردند البته حفظ حیثیات مملکت چه از حیث زبان و چه از حیث اینکه این قرا از داد تابع قوانین کدام کشور باشد مقدم بر هر چیزی است (صحیح است) اصلت دوست عزیز و معظم من جناب آقای پاینده فرمایشاتش ناشی از واقعاً یک دنیا افکار وطن پرستانه و علاقمندی بحفظ حیثیات مملکت است (صحیح است) بنده که در کمیسیون بودجه مسلماً موافیکه افتخار نمایندگی مجلس و افتخار همکاری با آقایان در کمیسیون بودجه داشتم شاید ما هم بهمین ترتیب بدولت تذکر دادیم یک ماهه و نیم آقای مهندس اصفیا تشریف بردند به خارجه تلگراف شد با نشان که این چند ماده از این قرارداد بدعوض بشود وقتی که نظر کمیسیون را بانک کردیت انشتالت پذیرفت آنوقت لایحه را تصویب میکنیم، اما دو مطلبی که فرمودند که چرا قرارداد تابع قوانین دولت آلمان است بتصدیق دوستان معظم بنده اعضای کمیسیون بودجه میدانند یک روز شاید بنده در حدود ۸ ساعت تمام معاهدات و قراردادهای ما را که دولت ایران تا این ساعت با دولت های خارجی منعقد کرده بود آوردم خواندم در تمام قراردادها بلا استثناء دولت قرض دهنده این قید را بدولت ایران کرده که اگر اختلافی بروز کرد بنده این قسمت را بعنوان یک نماینده دولت

که مسئول عرایض خودم هستم عرض میکنم در تمام قرارداد های ما که تا این ساعت بتصویب رسیده است و من فهرست بیست صفحه ای آنرا آوردم در کمیسیون بودجه یک یک آنرا خواندیم. دیدیم چون در تمام قراردادها بوده در این مورد هم قبول کردیم و البته از این بحث که بگذریم استاد بنده جناب آقای پاینده که واقعاً به افکارشان احترام میگذارم و عرض کردم آنچه فرمودند واقعاً ناشی از وطن پرستی و مملکت خواهیشان بود و بنده تقدیس میکنم باید نماینده مجلس همینطور فکر کند و ما هم در کمیسیون همینطور فکر کردیم ولی بعد که دلایل و جهات را دیدیم قانع شدیم قانون مدنی هم که میگوید، بگذریم از اینکه تمام قراردادهای تابع قوانین کشور و امدهنده هستند، در قانون مدنی که الان هست یک ماده اش میگوید قراردادها تابع قوانین محلی هستند که در آنجا منعقد میشوند. اگر دو ایرانی در آلمان قرارداد خرید و فروش اتوموبیلی را بین هم منعقد کنند و بواسطه بروز اختلاف بخواهند در محاکم ایران مورد رسیدگی قرار بگیرد محاکم ایران باید حتماً طبق قانون مدنی که همراه آمده است قوانین دولت آلمان زراعات کنند بنا بر این، این سابقه اگر در مدت بیست سال طبق قراردادهای ما خارجی نبود این ماده قانون مدنی نبود، بهیچوجه ما این مطلب را قبول نمی کردیم و تمام مواد قراردادها در کمیسیون بودجه خوانده شد. من استدعا میکنم از جناب آقای پاینده چون همیشه اینطور بوده و باین ترتیب عمل شده آن دولتی که قرض میدهد تا آنقدر اعتماد بدولت شاهنشاهی و انشاء الله از این بی بعد هم بیشتر خواهد بود، نداشته باشند چه بسیار دولتی که پیشنهاد پرداخت وام بدولت ایران نمیدانند و ما چون شاید خیلی نیاز نداشته باشیم در آینده نپذیریم، ولی در هر صورت هر دولتی که قرض میدهد لاف قرارداد انجام نمیدانند میشود این یک قسمتی است که هر قرض دهنده ای برای خود در قرارداد ذکر میکند و میکنند من استدعا میکنم با توضیحی که بدوست خودم عرض میکنم در تمام قراردادهای ما حتی در قرارداد با بانک بین المللی که همه را خواندیم در کمیسیون بودجه، اگر بعرایض بنده توجه بفرمائید چون ما مطالعه کردیم قبول بفرمائید اما راجع باینکه دو زبان کدام قابل قبول باشد نه تنها قرارداد های ما، ای کاش

در کیفم بود که آقایان نشان میدادم تمام قراردادهایی که دولت ایران از صدر مشروطیت تا حالا امضاء کرده است شاید در بیش از سه ربع این قیرار داد ها نوشتند مخصوصاً در آن قرارداد بدو زبان اسم نمیبرم مثلاً پرتغالی و اسپانیائی تنظیم میشود و در صورت اختلاف متن فرانسه معتبر است یک مثنی را معتبر دانسته اند البته در صورت بروز اختلاف در تفسیر چون هر لغتی در هر زبانی موهم یک معنایی است یک لغتی است که فرض بفرمائید ما میگوئیم عقد و قرارداد و افعال این دوتا را عرض میکنم چه فرق است بین عقد و قرارداد؟ اگر بگوئیم قرارداد فارسی است عقد عربی است اینطور نیست آنوقت در ترجمه اسپانیولی یک ماده خاصی دارد، فرانسی یک چیز دیگری میگوید وقتی که خدای نکرده بروز اختلاف شد میرود به محکمه و آن محکمه میگوید که بنظر من عبارت کنترا این معنی را میدهد در تمام قراردادها آورده اند یک یک مفصل خواندیم شاید اجازه بدهید و حمل بر هیچ چیزی که خدای نکرده مسئله ضرری باشد نفرمائید ده ساعت تمام یک روز جمعاً از صبح تا غروب تمام قراردادهای دولت شاهنشاهی را شاید لیستش در جیب بنده میباشد، ولی در جلسه بعد حاضر است بعداً ما آورم در تمام آنها این مطلب قبول شده، منتهی در این قرارداد اول اینطور بود که این قرارداد بزبان فارسی و آلمانی و انگلیسی است که در صورت اختلاف متن آلمانی معتبر است ما گفتیم ما این را نمی پذیریم، اگر متن فارسی نوشته شود با امکان ندارد که ما بگوئیم متن فارسی معتبر نیست ولی مثل تمام قراردادها باشد بگوئید بزبان فرانسه و انگلیسی بسته میشود آنوقت متن آلمانی را معتبر بدانید و این در مواد قراردادها، بمسئولیت شخصی خودم عرض میکنم نظایر دارد که سه زبان خارجی نوشته شده که یکی از این زبانها معتبر شناخته شده است و بنده البته از نظر دولت قرض دهنده که حالا زبان خودش را که یکی از این زبانها است انتخاب کرده و قبول کرده، البته زبان انگلیسی یا آلمانی از نظر روابط بین المللی ما بهیچوجه موهم این نیست که آن دولت قرض دهنده که زبانش را قبول کرده از جنبه های بین المللی قرضاً بیشتر قابل توجه بوده باشد هیچوقت چنین چیزی نیست و من استدعا میکنم با این عرایضی که خدمتان عرض کردم، تمام این مطالعات در کمیسیون

بودجه شد، از این لحاظ قرارداد نقص ندارد مثل تمام قرارداد های واقعی است که دولت ایران با سایر ممالک خارجی منعقد کرده، البته اگر نسبت به سایر مطالبش ایرادی باشد و فرمایشی باشد بنده با کمال اقتضای جواب عرض خواهم کرد.

رئیس - آقای پاینده پیشنهادی داده اند که در خود متن ماده مطرح خواهد شد بنابراین در صورتیکه نظر دیگری نباشد نسبت بکلیات لایحه... آقای آقابان موافقت می‌کنند؛ (آقابان - موافقم) موافق نمی‌خواهد صحبت کند چون ایشان پیشنهادی دادند و آنرا پس گرفتند و پیشنهاد دیگری دادند بنابراین بود بود در مورد ماده واحده رأی می‌گیریم خائنها و آقابانی که موافقتند خواهش میکنم قیام بفرمایند (اکثر قیام نمودند) تصویب شد ماده واحده قرائت میشود.

(شرح زیر قرائت شد)

ماده واحده - بدلت اجازه داده میشود قرارداد مربوط به باربر داحت وام ۵۰ میلیون مارک آریانا که در وقت انتشارت فورویدر آوف باوردولت جمهوری فدرال آلمان و همچنین قرارداد داوروی مربوط بان را که نسخه های فارسی و آلمانی وانگلیسی هر دو قرارداد منبرور ضمیمه است امضاء و بموقع اجراء بگذارد.

رئیس - آقای آقابان موافقت؟ (آقابان - موافقم) آقای پاینده مخالفتی بفرمائید.

پاینده - توضیحاتی که آقای وزیر مشاور در مورد متبع بودن قوانین آلمان در مورد این قرارداد دادند بنظر بنده بعد از آن و موردی که خود بنده عرض کردم و تسلیم شدم باین که ممکن است يك نوع تفسیر البته بنظر من ناصحیحی از قانون مدنی ما باشد، میشود گفت بنظر بنده بیشتر از آن بود که انتظار میرفت بنده در توضیحات خودم عرض مجلس رساندم که در قانون مدنی ما ماده ای است که بنظر بنده این ماده پیش آهنگ لغو کاپیتولاسیون بوده که حالا باین صورت مورد استفاده قرار گرفته بهر حال در این باب تسلیم، اما در مورد دیگرش یعنی در باره مسئله زبان که بایستی زبان فارسی قبول بشود و باید حتماً بيك زبان سومی مورد مراجعه برای موارد اختلاف باشد بنظر بنده توضیحات آقای وزیر مشاور البته بجای ولی

را ابلاغ کرده بشرکت نفت و اجرا میکنند اما این موضوع دلیل رد این لایحه نمیشود برای اینکه این لایحه مفید است و قبلاً امضاء شده است حالا این فرمولی را که میخواهیم، برای آینده اقلاً اتخاذ کنیم چون این لایحه را نباید برای اینکار رد کرد و مخصوصاً که این لایحه يك ضرب الاجلی دارد و ضرب الاجل آن مدت دارد و تمام نمیشود و باید بتصویب مجلسین برسد. اینست که من خواستم استدعا کنم و نتیجه بگیرم که در آینده این اصول و امراعات کنند ولی فعلاً بهر دلیل ما این لایحه را رد نکنیم این دلیل مکفی نیست، البته ایرادی است ولی از آنطرف هم قراردادی است امضاء شده دولت ایران امضاء کرده امضاء دولت آریزو و حیثیت مملکت است در واقع اگر ما این لایحه را رد کنیم پسندیده نیست، من خواستم استدعا کنم جناب عالی آقای پاینده از این ایراداتان صرف نظر بفرمائید ولی در آینده ما همه مان مسلماً این را خواهیم خواست که در قراردادها بنحوی که جنابعالی پیشنهاد فرمودید اجرا بشود، در مورد ماده آئین نامه ای که اشاره بان فرمودند، قرارداد های خارجی در يك ماده واحده ای بمجلس شورای ملی عرضه میشود و خود قرارداد را آن بلوک یا مجلس قبول میکند یا رد میکند برای اینکه نخواستند بحث شود. گفتند اگر در مواد که هیچوقت بحث نمیشود و مورد بحث قرار نمیگیرد،

هیچ دلیلی نمیتواند و هیچ دلیلی نباید ما را وادار کند که ما این مطلب را بپذیریم و اگر سوابق غلطی بوده است روی فرنگی زد کمی و روی ترتیبات ناصحیحی که قبلاً بوده است ما نمیتوانیم يك عمل ناصحیح دیگری را پایه بگذاریم آنچه در مناسبات میان ملت ها هست همان است است که عرض کردم یعنی چون دو طرف، دو زبان مختلف دارند زبان سومی مرجع است و همیشه هم زبان دو طرف باید در قرارداد قید بشود. هیچ حاجتی، هیچ ضرورتی نباید ما اجازه بدهد که از این راه منحرف بشویم، راجع به مسأله سرمایه بایستی عرض کنم درست است که الآن ما يك ملتی هستیم که شاید از لحاظ سرمایه از بعضی جهات در مضیقه باشیم ولی ملاحظه بفرمائید در دنیا عکس این موضوع میباشد. بنده اطلاع دارم اما اطلاعات اقتصادی آقای آقابان را در مسائل مالی ندارم ولی این مطلب را میدانم که یکی از این از ما بهتران وقتی میرود پول بیاتکهای سوئیس بیزدازد برای نگهداشتن در حساب جاری یا حساب ثابت میگویند دو و نیم درصد بمن بدهد بابت حق الحفاظه ملاحظه بفرمائید در دنیا کارپول و سرمایه بانجارسیده است. آنوقت مامی نشینیم و استدلال میکنیم چون ما حاجت داشتیم. نخیر ما حاجت نداریم یعنی اینقدر حاجت داریم برای صد میلیون تومان؟ اینقدر حاجت نیست که ما بیائیم و لوبحکم يك سابقه غلط و بحکم يك سنت نادرست بیائیم يك عملی را که قطعاً درست هم نیست و صحیح هم نیست و موهن هم هست بپذیریم بنده جز این عرضی ندارم.

رئیس - آقای آقابان بفرمائید.

آقابان - ایراد جناب آقای پاینده همکار عزیز در مورد زبان کاملاً صحیح است در سابق هم با شرکت نفت این اشکال را داشتیم و حل شد یعنی بشرکت نفت ابلاغ شد من بعد در صورت اختلاف زبان بایستی متن فرانسه باشد و آنرا عمل کنند بنابراین من استدعا کنم اینست از دولت که ابلاغ بفرمائید بکلیه دو ابر که در آینده قرار دادهای فارسی و بزبان آن مؤسسه ای بادیوتی که با آن قرارداد معتقد میکنند بدو زبان معتبر هر دو نوشته شود در صورت بروز اختلاف هم زبان ثالثی انتخاب بفرمائید مثل انگلیسی یا فرانسه این را ابلاغ بفرمائید که عدول نکنند چون سابقه دارد و مجلس شورای ملی این

حرفی باشد می رود بکمیسیون، از نظر تراکت بین المللی والا منظور آن نیست که مجدداً برو دبه کمیسیون، در مورد قوانین آلمان که فرمودید ناظر بر این قرارداد است، قانون اصلی خود قرارداد است، شرایطی است که در قرارداد هست، ملاحظه بفرمائید قانون آلمان نیست. شرایط همان قراردادی است که باید اجرا بشود و در صورت عدم اجرای قرارداد و بروز اختلاف و رجوع بداوروی پیش بینی شده است طور دیگری هم که بمعارض نمیدانند پس ناچاریم چون کار مفیدی است و قش هم گذشته است قبول بفرمائید و من استدعا میکنم که همان نتیجه ای را که برای آینده میگیریم جنابعالی هم بهمان کیفیت بفرمائید.

رئیس - پیشنهادی از آقای پاینده رسیده است که قرائت میشود.

(شرح زیر قرائت شد)

مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی

پیشنهاد میکنم در ماده ۹ بنده زبان فارسی هم علامت شود

رئیس - لایحه پیشنهاد برای شور در کمیسیون

ارجاع میشود.

۵ - تعیین موقع جلسه بعد - ختم جلسه

رئیس - جلسه را ختم میکنیم و جلسه آینده ساعت

۹ صبح فردا خواهد بود.

رئیس مجلس شورای ملی - مهندس عبداللہ ریاضی